

Strani kapelnici i orguljaši u Senju

Branko Krmpotić

Kulturni, društveni i glazbeni život u gradu Senju, Hrvatsko primorje, bio je razvijen od davnine. U gradu su boravili i djelovali mnogi domaći i strani kapelnici i orguljaši. Po postojećoj Senjskoj narodnoj čitaonici, smještenoj u zgradi »Verajna« (iz XVIII. stoljeća), a osnovanoj sredinom siječnja 1835. godine, spajanjem senjskih klubova »Casino nobile« i »Casino mercantile«, postojalo je s određenijom historijskom potvrdom i »Glazbeno društvo« iz 1837. godine¹ kao i »Glazbena škola« iz 1842. godine² te po njima o razvijenoj umjetničkoj djelatnosti u gradu, kao i kasnijih godina intenzivnog rada društva, čitaonica i klubova, na promicanju glazbene kulture, moglo bi se govoriti kao o zasebnom kulturnom i glazbenom izrazu senjskoga društvenog i kulturnog kruga. K tome možemo pridodati da su orgulje mletačkog tipa u katedralnoj crkvi BD Marije, postankom iz XI. stoljeća, nabavljene već u XVIII. stoljeću, a istovremeno su se u gradu održavale brojno posjećene društvene zabave i kazališne priredbe u staroj patricijskoj kući poznate senjske obitelji Carina. Danas je ta stara patricijska zgrada s lijepim portalom kurije prepošta senjskog Kaptola i u tu svrhu i nabavljena 1892. godine. U toj su zgradi održavane tijekom XVIII. i XIX. stoljeća mjesne zabave i kazališne priredbe i do te su zgrade na nosiljkama nošene senjske gospođe, kao nekada stare Rimljanke.³ Osim toga, kazališne su priredbe s pjevanjem uz glazbenu pratnju održavane i u nekadašnjoj dvorani gostionice »Kod austrijskog cara« ili »Stelli«, zatim u prikladnoj kazališnoj prostoriji senjskoga hotela »Nehaj«, nadalje u prostranim dvoranama »Lava« kao i u stilskoj, sa baroknim štukaturnim stropom, dvorani »Verajna«. Po tome, kao i po ostalim drugim gradskim društvenim aktivnostima, grad je Senj zauzimao u tome stoljeću, kao i poznije, zasebno mjesto u kulturnoj i političkoj povijesti hrvatskoga naroda, pa je to sve uvjetovalo da su se mnoge kulturne, društvene i glazbene navike u gradu Senju širile tradicionalnim običajem i kulturnim utjecajem, pa tako doprle i do naših dana.⁴

Kulturni se nivo grada Senja očituje još i u tome što je prva poznata kazališna predstava izvedena 1734. godine, a izveli su je učenici senjske gimnazije, što je

osnovana još 1634. godine i djeluje do danas uz neke vremenske prekide. U promicanju kazališne kulture osnovano je u gradu Senju 27. ožujka 1857. godine i »Društvo za prikazivanje slavjanskih igrokaza«, a već 1876. godine bilo je u gradu Senju 57 pretplatnika hrvatskoga književnog časopisa *Vienac*, dok ih je na Rijeci bilo samo 39, pa je tako Senj, od svih pokrajinskih gradova, bio na prvome mjestu po broju »Vienčevih« pretplatnika. Iste se godine nalazilo i 149 učenika u staroj senjskoj gimnaziji, a od školske 1868/69. godine uveden je u njoj hrvatski jezik kao nastavni.⁵ Za zacrtavanje daljnje fizionomije kulturnog života u gradu Senju značajno je i to, da su 1875. godine izlazili: tjednik *Radiša*, list za »zabavu i pouku« te humoristički list *Vragoder*. U to vrijeme djeluju u Senju i tiskare Huberta Lustera i Marijana Župana, u kojima su otisnute, osim gimnazijskih izvještaja, i druga zapažena djela onoga vremena, i to nam sve potvrđuje duhovni aristokratizam senjske kulturne sfere. Sva ta ognjišta senjskog duha i glazbeno-društvenih prilika privlačila su u Senj mnoge strane kapelnike i orguljaše kao u svoju kulturnu i glazbenu sredinu. Kako je u tom stoljeću, pa i kasnije, poznato nekoliko značajnih i uvaženih stranih kapelnika i orguljaša, stoga se u kraćim prikazima i osvrćemo zasebno na njih, na njihovo djelovanje u Senju, kao i na njihovo značenje u povijesti hrvatskoga crkvenoga glazbenoga stvaralaštva.

GAETANO MOSCATELLI (1760/70 — 1822)

Jedan od najstarijih poimenično poznatih orguljaša u gradu Senju iz 1808. godine je Gaetano Moscatelli, rođenjem Talijan iz Venecije, a najveći je dio svog života proživio u nas, i odvajetak je od tri generacije obitelji orguljara u Dalmaciji, kojih umjetnost gradnja orgulja neposredno proizlazi iz velike umjetnosti Hrvata fra Petra Nakića (1694—oko 1769), najboljega graditelja orgulja u XVIII. stoljeću u Veneciji.

Gaetano se rodio 1760/70. godine u Veneciji i s ocem Nikolom te bratom Dominikom napustio je u ranoj mladosti Veneciju i nastanio se u Zadru, gdje je poslije očeve smrti preuzeo orguljarsku radionicu i već 1786. godine gradi prve svoje orgulje na Poljudu, pokraj Splita. Po toj se gradnji orgulja proćuo kao dobar majstor orguljar. Vjenčao se u Zadru 25. studenoga 1788. godine s Marijom, kćerkom Mlečanina Jakova Fonde, i zatim je trajno boravio od 1792. godine u Pučišćima, na otoku Braču, i tamo dolazi u dodir, za vrijeme francuske okupacije Dalmacije, sa šimom Jurjevim Vranjicanom (1762—1844) iz Starigrada, na Hvaru. Među njima je nastalo veli-

¹ Mile Magdić: *Topografija i poviest grada Senja*. Senj 1877, str. 36. — »Osim već 40 godina obstojećega glazbenoga zavoda — u kojem se uzgojila gradska glazba sada brojača 18 svirača — nema u Senju drugog umjetničkoga zavoda«.

² *Izješće o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji svršetkom školske godine 1884—85*. Izdala Kr. Hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, Odjel za Bogoštovlje i nastavu u Zagrebu. Zagreb 1886, str. 185. — »Glazbena škola u Senju zasnovana je godine 1842. poticanjem tadanjega gradskog fizika dra Klemenčića i podporom biskupa Mirka pl. Ožegovača«.

³ Pavao Tijan: *Senj. Kulturno-historijski šetnja gradom po priloženom tlocrtu*. Izdao »Senjski klub« u Zagrebu. Zagreb 1931, str. 23.

⁴ Ante Glavičić: *Iz kulturne prošlosti Senja*. RIJECKA REVIIJA, god XI (1962), br. 3—4, str. 65—80.

⁵ Vinko Antić: *Pisci, Rijeka, Zavičaj. Književni prilozi*. Rijeka 1965, str. 28.

ko i iskreno prijateljstvo, tako da je kasnije u Zagrebu, za svoga boravka, Gaetano i kumovao na krstu njegovu djetetu.

Kako su Vranjicani pristajali uz Austriju za francuske okupacije Dalmacije kao protivnici Francuza, to već 1802. godine živi u Senju Ambroz Vranjican, st., sin Matije, i bavi se unosnom trgovinom vina i žitom, pa je tako razvio silnu trgovačku mrežu. (Ambroz je bio Šimin šurjak jer je imao Ambrozovu sestru za ženu.) Kako je Senj s Primorjem bio do 1809. godine austrijski, to je Ambroz omogućio šurjaku Šimi i njegovu sinu pod vrlo opasnim uvjetima bijeg u Zagreb, jer su ih Francuzi osudili na smrt zbog pobune što su je protiv njih podigli na Hvaru. Tako je i Gaetano Moscatelli, utjecajnim vezama Ambroza Vranjicana došao 1808. godine u Senj i tu je samo te godine bio kao orguljaš katedrale (Cajetanus Moscatelli, Cathedralis Ecclesiae Segniensis organista).

Nakon kraćeg boravka u Senju napušta iste 1808. godine Senj i stigne u Zagreb, gdje se nastani na Kaptolu u kuriji kanonika Lucića. Iako se bavio u južnoj i sjevernoj Hrvatskoj orguljarstvom, pripadao je orguljašima kao zasebnoj profesiji, poput svećenika i redovnika toga vremena, jer mu je ipak orguljaštvo bilo osnovno zanimanje. Sredinom je lipnja 1812. godine napustio Zagreb i 1818. godine gradi opet orgulje u Šibeniku. Dana 18. prosinca 1822. godine preminu u Milni, na otoku Braču, gdje je boravio zadnje dvije godine svoga života. Tako mu je Dalmacija postala drugom domovinom, s kraćom senjskom etapom, u nju se vratio iz Zagreba, kao neke vrsti dobrovoljne političke emigracije toga vremena, i u njoj je konačno vječni počinak.⁶

Lit.:

Ladislav Šaban: *Doprinos trojice Moscatela orguljarstva u Dalmaciji. RADOVI Centra JAZU u Zadru*, sv. XXI. Zadar 1974, str. 217—260.

ANTON FÖRSTER, str. (1837—1926)

Anton Foerster, st. (Antoín, a slovenski — Anton Förster), bio je skladatelj, dirigent, orguljaš, pedagog i reformator crkvene glazbe, rodio se 20. prosinca 1837. godine u Osenicama, u Češkoj, i potječe iz stare muzičke obitelji. Pučku je školu učio u rodnome mjestu, zatim gimnaziju u Mladoj Boleslavi, a glazbu kod oca. U Buđejovicima je bio pomoćni učitelj u Glazbenom zavodu I. Ejlja. Poslije mature studirao je u Pragu prava i glazbu, a istovremeno je bio i učitelj glazbe u Mikovu i Smetaninovu zavodu. Po svršenim pravnim naukama i studija na Orguljaškoj školi u Pragu, po Smetaninovu savjetu, opredijelio se Förster sasvim za glazbu.

Na početku 1895. godine dolazi u Senj i tu je bio orguljaš i zborovođa u Stolnoj crkvi (»regens chori«). U Senju je osnovao i svoju Muzičku školu i zbor, reformirao crkvenu glazbenu praksu i napisao *Glagolsku mašu* na staroslavenski tekst, a nešto je kasnije istu i preradio. U Senju je napisao i veći broj drugih kompozicija, a među njima i vokalne na riječi hrvatskih pjesnika, pa je tako u Senju razvio i veliku glazbenu djelatnost. U Senju mu se rodio i sin Anton, ml. (1867—1915), koji je bio poznat kao virtuoz-pijanist i izvrstan nastavnik klavirske muzike te odličan interpretator Lisztovih i Chopinovih kompozicija.

⁶ Ladislav Šaban: *Doprinos trojice Moscatella orguljarstvu u Dalmaciji. RADOVI Centra JAZU u Zadru*, sv. XXI. Zadar 1974, str. 217—260.

Iz Senja se Förster preselio, nakon dvije godine boravka, rada i djelovanja u vremenu od 1865—1867, u Ljubljanu 1867. godine, gdje je postao zborovođa u Čitalnici, dirigent i vrlo aktivan muzički radnik u Dramatičnom društvu i Glazbenoj matici, zatim orguljaš Stolne crkve (capellae magister u katedrali) i učitelj pjevanja u srednjim školama te bogoslovskom i đlačkom sjemeništu, kao i upraviteljem Orguljaške škole. Bio je i godinama jedan od urednika muzičke revije *Cerkovni glasbenik*, a do 1910. godine uređivao je muzički dio.

Förster je vrlo mnogo skladao za crkvene glazbene potrebe, i to: mise, rekvijeme, gradualije, ofertorije i druge crkvene pjesme, kao i slovenske mise, pjesme i litanije. Osim toga, skladao je još i koncertne svjetovne pjesme (solo-pjesme s klavirom i za zborove); nadalje tri opere (*Gorenjski slavček*, *Dom in rod te Materin blagoslov*), zatim klavirsku ilustraciju pjesme *Po jezeru bliz Triglava* te orkestralne kompozicije i kantate. Za nastavu glazbe Förster je napisao teoretske i metodičke priručnike: *Pjevačka i klavirska škola*, 1874; *Nauka za harmonij in kontrapunkt*, 1881 i *Teoretično-praktična škola*, 1886, pa tako ukupno njegov sakralni i svjetovni glazbeni opus sadrži oko 800 različitih skladba.

U svojoj je glazbi Förster, što je više lirskog nego dramskoga karaktera, težio za sintezom emotivnih i intelektualnih komponenata, pa su stoga i njegove romantične skladbe pisane s velikim muzičkim znanjem na prijelazu u novoromantiku. U tim se skladbama ispoljuju utjecaji češke romantike s osobnim kreativnim značajkama kao s izrazito slovenskim i slavenskim obilježjima. Sa svojim je zborovima mnogo doprinio slovenskoj romantičnoj instrumentalnoj produkciji, a njegovi se klavirski i komorni radovi odlikuju osobitom kvalitetom i tehničkom izvanrednom obradom s obzirom na njegovu bogatu invenciju i odlične kompozicijske tehnike. Orkestralne kompozicije i kantate pisane su inventivno i profesionalno znalački, pa mu tako djela možemo svrstati u: orkestralna, vokalna, crkvena u duhu cecilijanstva, i dramska, a teoretski radovi imaju još uvijek veliku vrijednost.

Sve do 1917. godine Förster je bio muzički aktivan i te se godine preselio u Novo Mesto, gdje je i umro 17. travnja 1926. godine.

Lit.:

Josip Mantuani u Stanojevićevoj Narodnoj enciklopediji, I. Zagreb 1925, str. 676;

D. Co (Dragotin Cvetko) u Muzičkoj enciklopediji, I. Zagreb 1958, str. 472;

Andreis-Cvetko-Klajn: *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*. Izd. Školska knjiga, Zagreb 1962, str. 461—462;

dok je ostala starija literatura navedena u Muzičkoj enciklopediji, I, str. 472. pod imenom Antom Förster, st.

KAREL KUKLA (1867—1913)

Karel Kukla, kapelnik i orguljaš, rodio se 1867. godine u Jenešu, u Češkoj. Bio je kapelnik i orguljaš Prvostolne crkve u Senju od 1893—1906. godine, a zatim zborovođa hrvatskih pjevačkih društava na Sušaku i Trsatu. Bio je nadaren i obrazovan glazbenik, a pisao je uspjele crkvene skladbe, zatim nekoliko lijepih staroslavenskih misa, nekoliko ofertorija i moteta te više svjetovnih zborova. Osim tih crkvenih kompozicija, Kukla je rado sabirao i obrađivao hrvatske narodne popijevke. Umro je na Sušaku 1913. godine i u povodu njegove smrti napisao je u sušačkom

Novom listu članak prof. Joza Ivakić pod naslovom *Sprovod Karela Kukle* (1913.)

Lit.:

Božidar Sirola: *Hrvatska umjetnička glazba*. Izd. Matice hrvatske. Zagreb 1942, str. 199;

Andreis-Cvetko-Klajn: *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*. Izd. Školska knjiga. Zagreb 1962, str. 194;

Ante Glavičić: *Iz kulturne prošlosti Senja*. RIJEČKA REVIJA, god. XI (1962), br. 3—4, str. 80;

Vinko Antić: *Pisci, Rijeka, Zavičaj*. Književni prilozi. Rijeka 1965, str. 49;

Josip Andreis: *Povijest hrvatske glazbe*. Zagreb 1974, str. 269.

KARLO ADAMIĆ (1887 — ?)

Karlo Adamić bio je orguljaš, melograf i skladatelj, i rodio se 1887. godine Sodražici, u Sloveniji. Kao Slovenac, sav je svoj život proveo u pojedinim gradovima Hrvatske i time je zdušno promicao hrvatsku glazbenu kulturu. Glazbu je učio u Orguljaškoj školi u Ljubljani, a u glazbenoj Akademiji u Zagrebu položio ispit za učitelja glazbe pred državnim ispitnim povjerenstvom. U Senju je djelovao kao »regens chori« u Stolnoj crkvi od 1908—1922. godine i kao honorarni učitelj glazbe u Gimnaziji, vodeći uz to đачki vokalni zbor. U Senju je počeo skladati hrvatske i staroslavenske crkvene popijevke, kao i svjetovne korske pjesme za lokalne društveno-glazbene potrebe. Osim toga, bilježio je i staroslavenske pučke liturgijske napjeve i zapisivao crkveno pjevanje u Senju i okolici.

Adamić je kao orguljaš i zborovođa službovao i u Koprivnici, Križevcima i Sinju, a u Splitu je od

1933. godine učitelj glazbe u Nadbiskupskoj gimnaziji s pravom javnosti.

Adamićeve su skladbe: *Crkvene popijevke* (latinske, hrvatske, slovenske), zati mje napisao nekoliko zbiraka hrvatskih i slovenskih crkvenih zbornih popijevaka, nekoliko misa (jedna je staroslavenska) i zbirku lakih preludija za orgulje ili harmonij, što ju je sâm izdao u vlastitoj nakladi.

Lit.:

»Sv. Cecilija«, Zagreb 1937;

Hrvatska enciklopedija, I. Zagreb 1941, str. 34—35;

Božidar Sirola: *Hrvatska umjetnička glazba*. Izd. Matice hrvatske. Zagreb 1942, str. 210;

Ante Glavičić: *Iz kulturne prošlosti Senja*. RIJEČKA REVIJA, god. XI (1962), br. 3—4, str. 80.

0 0 0

U senjskoj su katedrali orgulje obnovljene zadnji put 1929. godine, pa stoga ove godine, na 50 obljetnicu od njene restauracije, uskrisuju se u nama uspomena na vrijedne i zapažene strane kapelnike i orguljaše koji su jedan dio svoga života i uspješnoga glazbenoga rada proveli službovanjem u Senju. Ovaj prikaz o njima neka bude istodobno i poticaj za proučavanje društvenih i glazbenih prilika u gradu Senju, a mladima pak sjećanje na one trudbenike koji su svojim požrtvovnim radom donekle zadužili senjske kulturne, društvene i glazbene potrebe toga vremena. Ovaj napis neka bude u isto vrijeme i mali prilog crkvenom cecilijanskom duhu u Senju, a došao je do izražaja u njihovim muzičkim radovima i ostaloj glazbenoj aktivnosti, kao i crkvenoj historiografiji senjske kulturne i glazbene prošlosti.

VIŠEGLASNE MISE HRVATSKIH SKLADATELJA — IZDANJA »SV. CECILIJE«

Anđelko KLOBUČAR: Hrvatska misa za mješoviti zbor i orgulje

Mato LEŠĆAN: Hrvatska misa u čast bl. Augustina Kažotića za mješoviti zbor i orgulje

Rudolf MATZ: Misa »Daruj nam mir« za jednoglasni ili mješoviti zbor uz pratnju orgulja.

Stanislav PREPREK: Misa II. na čast blagdana uzvišenja sv. Križa za 2 glasa

Josip VRHOVSKI: Hrvatska misa za mješoviti zbor i orgulje ili orkestar

Lovro ŽUPANOVIĆ: Hrvatska misa za dvoglasni ženski ili četveroglasni mješoviti zbor i orgulje.

Cijena: partitura = 30 din, dionica = 5 din

Narudžba kod: Uredništvo »Sv. Cecilije« 41000 Zagreb, Kaptol 29